

بسم الله الرحمن الرحيم

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

پژوهشکده امام خمینی(س) و انقلاب اسلامی

وابسته به موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی(س)

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته تاریخ انقلاب اسلامی

عنوان

نقش مساجد تاثیرگذار خرم آباد به عنوان پایگاه نیروهای مبارز در نهضت امام خمینی(ره)

(بررسی موردی؛ مسجد شاه آباد(جوادالائمه(ع))، مسجد صاحب الزمان(عج)، مسجد علوی)

(۱۳۴۲-۱۳۵۷)

استاد راهنما

جناب آقای دکتر حسن حضرتی

استاد مشاور

جناب آقای دکتر اسماعیل حسن زاده

پژوهشگر

اردشیر ویسکرمی

آذرماه ۹۲



وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی

وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته تاریخ انقلاب اسلامی

عنوان

نقش مساجد تاثیر گذار خرم آباد به عنوان پایگاه نیروهای مبارز در نهضت امام خمینی(ره)

(بررسی موردی؛ مسجد شاه آباد(جوادالائمه(ع))، مسجد صاحب الزمان(عج)، مسجد علوی)

(۱۳۴۲-۱۳۵۷)

استاد راهنما

جناب آقای دکتر حسن حضرتی

استاد مشاور

جناب آقای دکتر اسماعیل حسن زاده

پژوهشگر

اردشیر ویسکرمی

آذرماه ۹۲

کلیه حقوق مادی و معنوی این پایان نامه متعلق به پژوهشکده می باشد.

چاپ پایان نامه و استخراج مقاله از پایان نامه باید به نام پژوهشکده، با تأیید استاد راهنما و با مجوز معاونت پژوهشی باشد.

الله الرحمن الرحيم



با سپاس و قدردانی از:

زحمات و رنج‌های

پدر و مادرم

فداکاری‌ها و دلگرمی‌های همسر عزیزم

و پسردلبندم

شماره: ۵۲۰۶۳۰۶۶
 تاریخ:
 پیوست:



پژوهشکده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی
 وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی

باسمه تعالی
صور تجلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

با حمد و سپاس به درگاه خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولیعصر (عج) و با درود و سلام به روان پاک حضرت امام خمینی (س) جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد آقای اردشیر ویسکریمی دانشجوی رشته تاریخ انقلاب اسلامی تحت عنوان: «نقش مساجد تأثیر گذار خرم آباد به عنوان پایگاه نیروهای مبارز در نهضت امام خمینی (س)» (بررسی موردی: مساجد شاه آباد (جواد الائمه) مسجد صاحب الزمان - مسجد علوی)

در تاریخ ۱۳۹۲/۹/۲۷ با حضور هیأت داوران در پژوهشکده امام خمینی (س) برگزار گردید و به موجب آیین نامه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد، ارزشیابی هیأت داوران به شرح زیر تعیین گردید:

قبول با درجه ضعیف: امتیاز: ۸.۷.....
 دفاع مجدد مردود
 قبول مشروط با درجه: (با اصلاح)..... امتیاز: مرجع تأیید نهایی:

شرح اصلاحات مورد نیاز:
 ۱- (صلاحتاً در نظر است در اصلاح نمود)
 ۲-

توضیح: بنا به مصوبه کمیسیون تخصصی آموزش و پژوهش پژوهشکده امتیاز پایان نامه‌ها به شرح زیر مشخص میگردد:

الف) قابل قبول از	۱۴ به بالا
۱- قبول با درجه عالی	۱۹-۲۰
۲- قبول با درجه بسیار خوب	۱۸-۱۸/۹۹
۳- قبول با درجه خوب	۱۷-۱۷/۹۹
۴- قابل قبول	۱۴-۱۵/۹۹
ب) مردود	کمتر از ۱۴

اعضای هیأت داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضاء
۱- استاد راهنما:	جناب آقای دکتر حسن حضرتی		
۲- استاد مشاور:	جناب آقای دکتر اسماعیل حسن زاده		
۳- استاد ناظر:	جناب آقای دکتر حمید رضا دلوند		
۴- استاد ناظر:	جناب آقای دکتر حمید بصیرت منش	استاد	

امضاء:
 مدیر گروه:
 تهران: خیابان فردوسی شمالی، ابتدای خیابان شهید تقوی (کوشک) پلاک ۵۳، تلفن ۰۲۱-۶۶۷۴۴۰۹۰-۴ و ۶۶۷۴۴۰۲۳-۷، شماره تماس: ۶۶۷۴۲۸۲۵
 امضاء:
 نماینده تحصیلات تکمیلی
 مدیر پست تحصیلات تکمیلی
 تهران: خیابان فردوسی شمالی، ابتدای خیابان شهید تقوی (کوشک) پلاک ۵۳، تلفن ۰۲۱-۶۶۷۴۴۰۹۰-۴ و ۶۶۷۴۴۰۲۳-۷، شماره تماس: ۶۶۷۴۲۸۲۵
 وب سایت اینترنتی: www.ri-khomeini.com پست الکترونیک: info@ri-khomeini.com صندوق پستی: ۱۱۴۵۵-۱۳۷ کد پستی: ۱۱۴۵۶۸۹۳۳۸

چکیده

پژوهشکده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی

مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد
رشته تحصیلی: تاریخ انقلاب اسلامی
عنوان پایان نامه: نقش مساجد تاثیرگذار خرم آباد به عنوان پایگاه نیروهای مبارز در نهضت امام خمینی (س)
نام و نام خانوادگی دانشجو: اردشیر ویسکرمی
استاد راهنما: دکتر حسن حضرتی
استاد مشاور: دکتر اسماعیل حسن زاده
تاریخ شروع پایان نامه: فروردین ۱۳۹۲
تاریخ اتمام پایان نامه: آذرماه ۱۳۹۲
چکیده: پایان نامه ای که پیش رو دارید با عنوان «نقش مساجد تاثیرگذار خرم آباد به عنوان پایگاه نیروهای مبارز در نهضت امام خمینی (س)» به بررسی موردی مساجد شاه آباد (جوادالائمه (ع))، صاحب الزمان (عج) و علوی می پردازد که کانون مبارزات انقلابی در شهر خرم آباد بوده، و جریان اعتراضی مردمی بر علیه رژیم پهلوی توسط سه طیف از علما و روحانیون سنتی، مهاجر و جوان در سه پایگاه مختلف پیرامونی با محوریت و مرکزیت مسجد جامع شهر، رهبری و هدایت می گردید. انقلاب ها، ریشه در نهادها، تشکل ها و تجمعاتی دارند که باعث جرقه، تشدید، تحریک و سازماندهی می شوند در انقلاب اسلامی ایران نیز مراکز و پایگاه هایی با کارکردهای مختلف وظیفه سازماندهی حرکت های مردمی را برعهده داشته اند. هدف از تحقیق پیش رو؛ شناخت همین پایگاه ها، نقش اجتماعی، وظیفه و کارکردهای آنها در قلمرو جغرافیایی تحقیق یعنی شهر خرم آباد می باشد. بر مبنای این رویکرد از مهم ترین نهادهایی که در مسیر حوادث و جریان های انقلاب تا پیروزی آن نقش حساس و موثری داشته مساجد میباشند. از این رو، در این تحقیق پیشینه مسجد در فرهنگ اسلامی، کارکردهای مسجد در انقلاب اسلامی، اهمیت و جایگاه مسجد در کلام امام خمینی (ره)، جریان شناسی مبارزات انقلابی شهر خرم آباد و برخی زمینه ها و عوامل پیروزی انقلاب که به طور مستقیم و یا غیرمستقیم از مساجد نشأت گرفته اند؛ مورد بررسی قرار گرفته است. واژه های کلیدی: خرم آباد، مسجدشاه آباد، مسجد علوی، مسجد صاحب الزمان (ع)، انقلاب اسلامی، امام خمینی (ره)

چکیده

پژوهشکده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی

Educational level: MSc
Field of Study: History of Islamic
thesis topic: The role of affect mosques in Khorramabad as forces base the movement of Imam Khomeini fight
Name and family student: Ardeshir Veiskarami
Supervisor: Dr. Hassan Hazrati
Advisor: Dr. Esmail Hassanzadeh
start date thesis: April2013
completion date thesis: December2013
Abstract: Title of this thesis is "The role of affect mosques in Khorramabad as forces base the movement of Imam Khomeini fight "The case study Mosques Shah Abad, the Sahebzaman, and Alavi will be assessed.the center of revolutionary struggles in was Khorramabad city and People protests against the Pahlavi regime by three groups of scholars and traditional clergymen, Refugee and young at three different sites with axis and eccentricity Great Mosque that was leadership. The revolutions have root in the institutions, organizations and congregation that was caused spark, aggravation, stimulation and organizing. Also In Iran's Islamic Revolution centers and sites with different functions have been undertaken the task of organizing popular movement. Purpose of this study is the recognition of these sites, social roles, tasks and their functions in the geographical domain of Khorramabad. Based on this approach, Mosques are the most important institutions in the course of events during the revolution to victory that has been effective role and Sensitive. Therefore, in this study the history of the mosque in Islamic culture, mosques function in revolutions Islamic, Importance and status of Mosque in the words of Imam Khomeini, the morphology of revolutionary struggles in Khorramabad city and in some fields and factors revolution victory that have been assessed directly or indirectly originate from the mosques. key words: Khorramabad, Shah Abad mosque, Sahebzaman mosque, Alavi mosque, Islami revolution, Imam Khomeini

چكیده

پژوهشكده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی

درجه: الماجستير
فروع أكاديمية: التاريخ الإسلامية الثورة
موضوع الأطروحة: دور مؤثر في المساجد حرم آباد كقواعد للقوات المسلحة في حركة الإمام الخميني
اسم واسم العائلة الطالب: اردشير ويسكرمي
استاذ المشرف: دكتور حسن حضرتي
استاذ المستشار: دكتور اسماعيل حسن زاده
بدء تاريخ الأطروحة: جمادى الاول ١٤٣٤
تاريخ الانتهاء الأطروحة: صفر ١٤٣٥
ملخص: في هذه الأطروحة، «دور مؤثر في المساجد حرم آباد كقواعد للقوات المسلحة في حركة الإمام الخميني» دراسة إفرادية المساجد الشاه آباد، الصاحب زمان و العلوى وسط النضالات الثورية في مدينة حرم آباد و الناس احتجاج ضد النظام بهلوى بواسطة ثلاث مجموعات من العلماء ورجال الدين الأرثوذكس مختلفه والمهاجرين والشباب في ثلاثة مواقع مختلفه حول محور والانحراف المسجد المركزي المدينة، وكان القيادة الثورات، متجذرة في المؤسسات، المنظمات التي هي الشرارات، تنشيط، تهيج، وتنظيم مراكز الصحية، وكذلك المراكز في الثورة الإسلامية إيران مع وظائف مختلفه مهمة تنظيم حركة الناس لديهم. الغرض من هذه الدراسة فهم هذه المراكز، والأدوار الاجتماعية وواجباتها ومهامها في إقليم حرم آباد. على أساس هذا النهج، المساجد في نجاح ساهمت و أهم المراكز في اتجاه الأحداث و تيارات الثورة حتى النصر. لذلك، في هذه الدراسة تاريخ المسجد والثقافة الإسلامية والمساجد وظيفه في الإسلامية الثورة، ودور المسجد في كلام الإمام الخميني (ره) وتحديد الاتجاهات النضالات الثورية مدينة حرم آباد في بعض السياقات والعوامل انتصار الثورة بصورة مباشرة أو غير مباشر المستمدة من المساجد وقد تمت دراسة الكلمات الرئيسية: الحرم آباد، المسجد شاه آباد، المسجد العلوى، المسجد الصاحب الزمان، الإسلامية الثورة، الامام الخميني (ره)

فهرست مطالب

صفحه	عناوین
۱	مقدمه:
۳	فصل اول: روش تحقیق
۴	طرح مسأله :
۵	ضرورت و اهمیت موضوع
۶	نحوه ارتباط موضوع با حوزه امام و انقلاب
۶	پرسش اصلی و فرعی پژوهش
۷	پیش فرض های پژوهش
۷	روش پژوهش(روش گردآوری داده ها و روش تجزیه و تحلیل آنها)
۸	قلمرو پژوهش(زمانی، مکانی، موضوعی)
۸	پیشینه و سوابق پژوهش موضوع و جنبه های جدید این پژوهش
۹	موانع و محدودیت های پژوهش
۱۰	فصل دوم: موقعیت جغرافیایی و مختصری از تاریخ شهر خرم آباد
۱۱	پیشینه تاریخی و موقعیت شهر خرم آباد
۱۳	تاریخ خرم آباد در دوره اسلامی
۱۸	خرم آباد در دوران مشروطیت
۲۲	اوضاع سیاسی اجتماعی خرم آباد در دوره پهلوی
۲۴	ترکیب جمعیتی شهر خرم آباد

۲۷	توسعه و گسترش بافت شهر خرم آباد
۲۹	امور بازرگانی، مشاغل و داد و ستد در خرم آباد
۳۱	اوضاع فرهنگی و اجتماعی خرم آباد
۳۴	نخستین جنبشهای سیاسی و انجمن ها
۳۶	فصل سوم: نقش و کارکردهای مساجد در انقلاب اسلامی
۳۷	درآمد
۳۹	سیر کارکردی مسجد در تاریخ اسلام
۴۱	جایگاه و نقش مساجد در ایران معاصر
۴۳	مساجد و شکل گیری انقلاب اسلامی
۴۷	کارکرد سیاسی و نظامی
۵۰	کارکرد تبلیغی و اطلاع رسانی
۵۲	کارکرد فرهنگی و اجتماعی
۵۴	مسجد در کلام امام خمینی (ره)
۶۰	فصل چهارم: جریان شناسی و مبارزات انقلابی در شهر خرم آباد
۶۱	روند شکل گیری و جریان شناسی مبارزات
۶۵	حوزه کمالیه (مسجد جامع) کانون رهبری و هدایت
۶۹	تحلیل محتوایی نامه ها و اعلامیه های علمای شهر خرم آباد
۷۳	تشکیل انجمن انصار الحجه
۷۷	فصل پنجم: مساجد تأثیرگذار خرم آباد به عنوان پایگاه نیروهای مبارزه
۷۸	درآمد

۷۹	مسجد جوادالائمه (ع) كانون انقلابيون مهاجر
۸۹	مسجد علوی پایگاه رهبری مبارز جوان
۹۶	مسجد صاحب الزمان (عج) و جریان سنتی
۱۰۱	فصل ششم: رهبران و مبارزین انقلابی سرشناس مساجد خرم آباد
۱۰۲	آیت الله روح اله کمالوند
۱۰۵	آیت الله سید حسن طاهری خرم آبادی
۱۰۸	آیت الله سید عیسی جزایری
۱۱۰	آیت الله عباسعلی صادقی
۱۱۱	آیت الله شیخ مهدی قاضی
۱۱۴	شهید سید نورالدین رحیمی
۱۱۵	حجت الاسلام محمدمهدی روشنی
۱۱۷	حجت الاسلام سید مجید سیف السادات
۱۱۹	حجت الاسلام سید شکراله طاهری
۱۲۰	حجت الاسلام سید محمد صالح طاهری خرم آبادی
۱۲۱	نتیجه گیری:
۱۲۴	اسناد و تصاویر
۱۴۲	فهرست مراجع

مقدمه:

انقلاب اسلامی ایران، به عنوان یک تحول بزرگ در جهان معاصر، جنبه‌ها و ریشه‌های مختلفی دارد که مهم‌ترین آنها در اسلامیت آن تبلور یافته است. لذا نمی‌توان در این وادی قلم فرسایی نمود، اما به نهادها و پایگاه‌های دخیل در این امر نپرداخت از مهم‌ترین این نهادها؛ مسجد می‌باشد، که به رهبری روحانیت و علماء به مثابه موتور محرکه انقلاب عمل نمود. بر این مبنا پایان نامه پیش رو با هدف تبیین نقش و عملکرد قلمرو جغرافیایی تحقیق؛ یعنی شهر خرم‌آباد، در انقلاب آن هم بر پایه مساجد تاثیر گذار آن، شکل یافته است.

با توجه به اینکه رویکرد اصلی پژوهش، تکیه بر «تاریخ شفاهی» بوده است، پس از مطالعات اولیه، افرادی که در مساجد مورد تحقیق در این پایان نامه فعال و به نسبت حضور و مشارکت در مبارزات انقلابی به اطلاعات دست اول دسترسی داشتند، شناسایی و پس از پیگیری‌های مداوم با آنها مصاحبه گردید. انجام مصاحبه؛ سختی‌ها و محدودیت‌های خاص خود را دارد که بدون پیگیری مستمر و رفت و آمدهای مکرر به سرانجام نمی‌رسد، و بعضا مشاهده گردید که بسیاری از افراد به دلیل مختلف حاضر به مصاحبه نشدند. چه بسا با مصاحبه آنها زوایای تاریکی از مبارزات انقلابی این شهر، روشن می‌گردید.

با این حال؛ نمونه‌های آماری برای مصاحبه، از میان افراد مطلع، صاحب نظر، معتمد و انقلابی برگزیده شدند. یعنی آنهایی که موقعیت سخت دوران انقلاب را درک کرده و در میدان مبارزه، حاضر و فعال بوده‌اند. آن هم در مساجدی که از مراکز و پایگاه‌های مهم تهییج، تحریک و پشتیبانی فکری و مادی انقلاب در قلمرو تحقیق بوده‌اند.

گرچه محور تحقیق منابع شفاهی بوده، اما شرایط علمی کار، محدودیت اطلاعات در این زمینه و عدم انسجام، صحت و پراکندگی مسائل و جریانات، بسیاری از مطالب مصاحبه‌ها را غیر مستند، کلی‌گویی، تحریف شده و در عمل غیر استفاده نمود. چرا که با فرآیند و روند انقلاب، اسناد و منابع مکتوب همخوانی نداشته و با تعارض‌های جدی مواجه بودند. لذا در این پایان نامه به جهت جنبه علمی و آکادمیک آن، مهم‌تر از هر موضوعی می‌بایست بر داده‌ها و اطلاعات مستند و متقن، استوار باشد از

منابع دیگر همچون خاطرات مکتوب، کتاب های تاریخی و تحقیقی و همچنین اسناد در ارائه گزارش وقایع این مساجد استفاده گردیده است. اسناد مورد استفاده در این پژوهش عمدتاً از آرشیو مرکز اسناد انقلاب اسلامی، اسناد موجود در نهادهای محلی و دیگر کتاب های اسنادی فراهم شده است.

پایان نامه پیش رو به دلیل مشکلات و مسائل پیش آمده برای نگارنده با تاخیر بیش از چند ترم به جلسه دفاعیه رسید، و به حق اگر سعه صدر، تلاش ها و رهنمودهای استاد راهنمای گرانقدرم جناب آقای دکتر حسن حضرتی و همچنین استاد مشاور جناب آقای دکتر اسماعیل حسن زاده و حسن نیت مسئولان پژوهشکده امام خمینی(س) و انقلاب اسلامی نبود، این مهم هرگز به پایان نمی رسید. صمیمانه از آنها تشکر و قدردانی می کنم از مدیر محترم گروه تاریخ جناب آقای دکتر محسن بهشتی سرشت که در طول دوره تحصیل همواره مشوق و یاور دانشجویان بودند، نهایت سپاس و احترام را دارم. همچنین تقدیر و تشکر می کنم از افراد و شخصیت های مختلفی که این حقیر را در نگارش پایان نامه کمک و یاری نمودند. در پایان قدردان همسر مهربان و فرزند عزیزم(آرین)، به پاس رنج هایی که بخاطر من تحمل نمودند، می باشم.

فصل اول:
روش تحقیق

طرح مسأله :

از ویژگی های مهم انقلاب اسلامی در ایران علاوه بر مشارکت حداکثری مردم، گستره وسیع جغرافیایی آن است به طوری که اکثر شهرهای ایران با میزانی از تأثیرگذاری که خود تابعی از شرایط و عوامل مختلف بود، حضور داشتند از جمله این مناطق لرستان و مرکز آن شهر خرم آباد به عنوان کانون اصلی فعالیت، که به دلیل وجود نیروها و شخصیت های بانفوذ و تأثیرگذار در سطح محلی و بعضاً ملی یکی از کانون های مبارزاتی فعال به شمار می رفت.

این انقلاب به عنوان یک جنبش اجتماعی، با استفاده از مساجد فراگیر شده و هدایت آن به وسیله ی رهبری انقلاب، و با واسطه ی روحانیت (خطبا) انجام گرفت. در واقع شبکه مساجد و جلسات مذهبی در نقش حلقه واسط میان رهبران و مردم بودند که وظیفه ی بسیج مردم را در جهت مخالف سیاست های حاکم برعهده داشتند. به دیگر سخن مهم ترین جایی که روحانیون با استفاده از آن توانستند پیام و رسالت انقلاب را به صورت مستقیم و بدون واسطه به مردم برسانند، و با کمک آن مردم را نسبت به اوضاع آن زمان جامعه آگاهی ببخشند، مساجد بودند.

مساجد که ذاتاً محلی برای اجتماع مؤمنین و دین باوران بود که به مناسبت های مختلف دینی و به ویژه جهت انجام فرایض دینی در آن حضور می یافتند در جریان مبارزات انقلابی مردم ایران به عنوان یک پایگاه جریان ساز به روحانیون و دیگر نیروهای مذهبی فعال این امکان را داد تا در ارتباط مستقیم با توده ی مردم قرار بگیرند. لذا مساجد در دوره پهلوی علاوه بر اینکه در محور تبلیغی و اطلاع رسانی به عنوان مهمترین و مؤثرترین پایگاه فعالیت های انقلابی در تنویر افکار عمومی نسبت به وضع سیاسی، اجتماعی و اقتصادی عمل می کردند، به کانون های مبارزه علیه رژیم نیز تبدیل شدند. افزون بر افشاگری هایی که در مساجد صورت می گرفت، بازیابی هویت اسلامی و بازگشت به آرمان ها و ارزش های اسلامی از کارکردهای مسجد در این زمان است که اهمیت ویژه ای داشت.

تحولات سیاسی، اجتماعی ایران در دهه ی چهل، که تبعاتی نظیر دستگیری امام خمینی (ره) و واقعه ی پانزده خرداد و تبعید ایشان را به دنبال داشت و در نهایت پیروزی انقلاب را پدید آورد در درون مساجد شکل گرفت. خلاصه اینکه این پایگاه مهم اجتماعی در روند مبارزه ی مردم ایران و تحولات بعدی جامعه و بویژه در شکل گیری انقلاب اسلامی، نقش و جایگاه برجسته ای ایفا نمود. در مبارزات مردم

خرم آباد نیز همگام با سایر نقاط، مساجد نقش محوری داشته و نقطه آغاز بسیاری از اعتراض ها و راهپیمایی ها از این مکان شروع گردید.

مساجد شاه آباد (جوادالائمه (ع))، صاحب الزمان (عج) و علوی که برگزیده شده اند؛ هم پایگاه نیروهای مبارزاتی مؤثر و تأثیرگذار و هم از مراکز مهم تهییج، تحریک و پشتیبانی فکری و مادی انقلاب در قلمرو جغرافیایی تحقیق بوده اند.

اهمیت بررسی مساجد یادشده علاوه بر آنچه ذکر شد به خاطر پایگاه سه جریان فعال در عرصه ی مبارزات انقلابی شهر خرم آباد شامل جریان مهاجر، سنتی و طلاب جوان می باشد که با وجود تعامل و کنش های متقابل حول مسجد جامع شهر به عنوان پایگاه کانونی، مبارزات را رهبری و هدایت می کردند.

ضرورت و اهمیت موضوع

انقلاب اسلامی ایران، بعنوان یک تحول و رخداد بزرگ در جهان معاصر، جنبه های مختلفی دارد که مهمترین آنها در اسلامیت آن تبلور یافته است. در جریان این نهضت فکری و سیاسی توده های مسلمان حول محور اسلام تحت امر مرجعیت اصیل شیعه موفق به سرنگونی نظام پهلوی گردیدند. با این ویژگی ریشه ی تحولات را بایستی در نهادها و کانون های مذهبی جستجو کرد، که مسجد اولین و مهم ترین کانون مذهبی شیعه برای آغاز این حرکت عظیم و ماندگار است. در واقع برای شناخت و آشنایی عمیق و بنیادین تاریخ انقلاب اسلامی، بایستی عواملی را مورد توجه و بررسی قرار داد که هسته ی اصلی شکل گیری انقلاب و جریان های مرتبط با آن است و زمینه های بروز انقلاب را فراهم کرده و به آن جهت داده است.

مساجد به مکانی برای سازماندهی نیروهای فعال و مبارز تبدیل شدند و این در شرایطی بود که نهضت انقلابی تشکیلات منظمی نداشت و مساجد این نارسایی ها را جبران نمودند. رژیم پهلوی به خوبی به اهمیت مساجد پی برده بود و در تلاش بود با تبدیل آن به مجالس فاتحه خوانی و روضه خوانی صرف، مساجد را از درون بی محتوا سازد. بنابراین بحث مساجد و جلسات مذهبی در دوران نهضت همانا بحث و تحقیق درباره ی عوامل پیروزی انقلاب اسلامی می باشد.

نحوه ارتباط موضوع با حوزه امام و انقلاب

بررسی نقش مساجد در انقلاب اسلامی به عنوان یکی از مهمترین پایگاه های مبارزاتی مردم رابطه ای بسیط و تنگاتنگ با امام خمینی(ره) به عنوان رهبر انقلاب دارد. به حق که سرگذشت مسجد در این برهه با سرگذشت نهضت امام خمینی(ره) و انقلاب اسلامی گره خورده است. در واقع نمی توان از ساختارها و پایگاه های مؤثر در انقلاب اسلامی سخن گفت و به تحلیل و تبیین انقلاب اسلامی پرداخت اما از نقش مساجد غافل شد.

مکانی که به عنوان نطفه ی آغازین حرکت نهضت اهمیت و جایگاه بسزایی نزد رهبری و هدایت گر حرکت عظیم مردمی داشت و هم علماء و روحانیت به عنوان کنش گرانی فعال و حلقه واسط بین توده ی مردم و رهبریت، تمرکز مبارزاتی خود را جهت آگاهی بخشی به مردم در مساجد قرار داده بودند. لذا موضوع انتخاب شده ارتباط کامل و تفکیک ناپذیری با حوزه امام(ره) به عنوان رهبر نهضت و کلیت انقلاب دارد.

پرسش اصلی و فرعی پژوهش

مساجد فعال و تأثیرگذار مورد اشاره شهر خرم آباد به عنوان پایگاه مبارزاتی مردم به رهبری روحانیت چه نقشی در انقلاب اسلامی داشتند؟

پرسش های فرعی:

۱. نقش علما و روحانیون مساجد در سازماندهی مبارزات مردم چه بوده است؟
۲. رابطه و تعامل این مراکز و جریان های مختلف مبارزاتی با همدیگر چگونه بوده است؟
۳. نقطه کانونی و محوری به عنوان حلقه واسط و پیوند دهنده این جریانات کجا قرار داشته، چگونه نقش هدایت گر و هماهنگ کنندگی خود را ایفا نموده است؟

پیش فرض های پژوهش

مسیر جنبش های سیاسی معاصر و نیز حرکت های انقلابی در قرون گذشته نشان دهنده ی این واقعیت است که مسجد پایگاه بروز رفتارهای سیاسی مسلمانان بوده است. مسجد در صدراسلام با کارکردهای مختلف در زمینه های سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی؛ مسائل کلی جامعه ی مسلمانان را در برمی گرفت. البته به این نکته می بایست توجه نمود که این کارکردها در مسیر حرکتی خود با توجه به مقتضیات زمانی و مکانی تغییر می یافت.

لذا در این پژوهش به مساجد به عنوان ساختارهای انکار ناپذیر در وقوع و تحلیل انقلاب اسلامی و همچنین علماء و روحانیون به عنوان کارگزار و کنشگران فعال در این عرصه توجه گردیده است. به این اعتبار که تولید و بازتولید حوادث جامعه توسط کنشگران فعال در یک بستر و ساختار اجتماعی اتفاق می افتد. نتیجه اینکه فعالیت های مختلف مبارزین در مساجد(نمازجماعت، سخنرانی، ارشاد و تبلیغ، تجهیز فعالان انقلابی و اطلاع رسانی) این نهاد مذهبی را به عنوان اصلی ترین پایگاه نهضت قرار داده بود.

روش پژوهش(روش گردآوری داده ها و روش تجزیه و تحلیل آنها)

در این پژوهش گردآوری داده ها بیشتر متکی بر رجوع به کتابخانه ها، مراکز اسنادی مختلف و همچنین مصاحبه با افراد فعال انقلابی در شهر خرم آباد می باشد.

با توجه به اینکه یکی از محورهای اساسی پژوهش، «تاریخ شفاهی» بوده است، پس از مطالعات اولیه، افرادی که در جریان مبارزات مساجد مورد بررسی حضور داشته و یا دارای اطلاعات دسته اولی بودند شناسایی و مورد مصاحبه قرار گرفتند. همچنین با مراجعه به مراکز اسنادی مختلف از جمله مرکز اسناد انقلاب اسلامی، بنیاد شهید استان لرستان و کتابخانه های متعدد، داده های مورد نیاز جمع آوری گردیده است.

روش پژوهش نیز بصورت توصیفی با مقایسه منابع مختلف از جمله کتب، اسناد و تاریخ شفاهی در قالب مصاحبه ها و استخراج مطالب حتی المقدور متقن و دسته اول می باشد.

قلمرو پژوهش (زمانی، مکانی، موضوعی)

قلمرو زمانی پژوهش از سال ۴۲ تا ۵۷ می باشد. یعنی از شروع اعتراض های مردمی در ایران تا بهمن ماه ۵۷ که انقلاب به ثمر نشست.

قلمرو مکانی پژوهش شهر خرم آباد به عنوان کانون مبارزات انقلابی استان لرستان می باشد. جایی که مسجد جامع (حوزه کمالیه) به عنوان کانون مبارزات و مساجد پیرامونی تأثیرگذار شاه آباد (جوادالائمه(ع))، صاحب الزمان(عج) و علوی بررسی گردیده اند.

قلمرو موضوعی پایان نامه فعالیت های سیاسی و مبارزاتی مردم شهر خرم آباد به ویژه جریان های انقلابی فعال در مساجد مورد تحقیق به عنوان کانون های اصلی فعالیت میباشد.

پیشینه و سوابق پژوهش موضوع و جنبه های جدید این پژوهش

در خصوص نقش لرستان در انقلاب اسلامی ایران کتب و مقالات مختلفی به رشته تحریر درآمده است. از جمله خاطرات و اسناد مربوط به مبارزین سرشناس و فعال در شهر خرم آباد همچون طاهری خرم آبادی، برادران رحیمی، آیت الله مدنی و.... مهم ترین پژوهش در این زمینه کتاب ارزشمند «انقلاب اسلامی در لرستان» نوشته حمیدرضا دلوند می باشد. که در دو جلد به چاپ رسیده است و وقایع و مبارزات استان لرستان در انقلاب اسلامی را به صورت مبسوط به رشته تحریر درآورده است. در جلد نخست پس از ذکر کلیاتی در خصوص استان لرستان در چند بخش اوضاع سیاسی و اجتماعی را از مشروطه تا انقلاب اسلامی تشریح و در جلد دوم چرایی و چگونگی شکل گیری و روند مبارزات انقلابی این دیار را تا به ثمر نشستن آن بیان نموده است. در این اثر به انقلاب اسلامی و رخدادهای آن در لرستان پرداخته شده، اما تفکیک و گونه شناسی جریان های مبارزاتی مؤثر و فعال شهر خرم آباد بر مبنای فعالیت آنها در مساجد به عنوان کانون های اصلی مبارزه انجام نشده است.

در این پایان نامه علاوه بر تمرکز بر مبارزات انقلابی شهر خرم آباد به عنوان قلمرو جغرافیایی تحقیق این جریان های مبارز و کنش ها و تعاملات آنان با یکدیگر و تأثیر آنها بر مبارزات مردمی بر مبنای نقش